

DENİZ İŞ KANUNU'NA TABİ OLARAK ÇALIŞAN GEMİ ADAMININ FAZLA ÇALIŞMA ÜCRETİNİN HESAPLANMASI

1. GİRİŞ

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun 26/1 maddesine göre "Genel bakımdan iş süresi, günde 8 ve haftada 48 saattir. Bu süre haftanın iş günlerine eşit olarak bölünmek suretiyle uygulanır.

Deniz İş Kanunu'nun 26/2 maddesine göre iş süresi, gemi adamının işbaşında çalıştığı ve vardiya tuttuğu süredir.

Deniz İş Kanunu'nun 28/1 maddesine göre "Bu kanuna göre tespit edilmiş bulunan iş sürelerinin aşılması suretiyle yapılan çalışmalar, fazla saatlerde çalışma sayılır".

Deniz İş Kanunu kapsamında çalışan gemi adamının iş başında çalıştığı veya vardiya tuttuğu süreler, günlük 8 veya haftalık 48 saati aştığı takdirde gemi adamının fazla çalışma yaptığı ortaya çıkar.

2. GEMİ ADAMININ ÇALIŞMA SÜRESİ

Deniz İş Kanunu'nun 26/1 maddesine göre; genel bakımdan iş süresi, günde sekiz ve haftada 48 saattir. Bu süre haftanın iş günlerine eşit olarak bölünmek suretiyle uygulanır.

Deniz İş Kanunu'nda 4857 sayılı İş Kanunu'ndan farklı olarak hem haftalık hem de günlük iş süresi belirlenmiştir.

Deniz İş Kanunu'nun 26/2 maddesine göre; iş süresi, gemi adamının işbaşında çalıştığı ve vardiya tuttuğu süredir.

Gemi adamının gemide bulunduğu sürelerin tamamı çalışma süresi olarak kabul edilemez. Gemi adamının fiilen çalıştığı veya fiilen çalışmamakla birlikte gücünü işverenin emrinde bulundurduğu, iş verilmesi veya çıkması için beklediği süreler çalışma süresinden sayılmalıdır.

Gemi adamının gemide bulunmakla birlikte serbestçe kullandığı (yemek yeme, yatma, dinlenme, muayene ve bakım gibi) süreler iş süresinden sayılmaz. Gemi adamının çalışma süresinin belirlenmesinde, gemide bulunduğu zaman değil, işte geçirilen zaman esas alınmalıdır.¹

3. GEMİ ADAMININ FAZLA ÇALIŞMA SÜRESİNİN TESPİTİ

Deniz İş Kanunu'nun 28/1 maddesine göre, "Bu kanuna göre tespit edilmiş bulunan iş sürelerinin aşılması suretiyle yapılan çalışmalar, fazla saatlerde çalışma sayılır".

Deniz İş Kanunu kapsamında çalışan gemi adamının fazla çalışma yapması için bir onay veya rıza aranmamaktadır.

Gemi adamının işvereni, herhangi bir nedene dayanmak zorunda olmaksızın gemi adamına fazla çalışma yaptırabilir.

¹ Bektaş Kar, Deniz İş Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, sayfa 118

Deniz İş Kanunu kapsamında çalışan gemi adamının iş başında çalıştığı veya vardiya tuttuğu süreler, günlük 8 veya haftalık 48 saati aştığı takdirde gemi adamının fazla çalışma yaptığı ortaya çıkar.

Deniz İş Kanunu'ndaki günlük ve haftalık çalışma esası nedeniyle gemi adamının günlük çalışma süresi 8 saati aşıyor ise haftalık çalışma süresinin 48 saatlik normal çalışma süresinin aşılmasına gerek olmaksızın o gün için fazla saatlerle çalışma yaptığı kabul edilecektir. Gemi adamının haftalık esasa göre fazla çalışmasının tespit edilmesi için gemi adamının haftanın 7 günü çalışması gerekmektedir. Aksi halde günlük çalışma esasına göre fazla çalışma belirlenecektir.²

Deniz İş Kanunu'nun 41 inci maddesi dikkate alındığında, liman ve şehir hattı gemilerde çalışanlar bunun dışındadır. Sadece bu gemiler dışında, örneğin uzak sefer yapan gemilerde çalışan gemi adamlarının işin gereği olarak altıncı günden fazla yedi gün çalışması söz konusu olabilir.

Gemi adamının ister seyir halinde olsun ister limanda gemi içinde iken çalışmadan veya vardiya tutmadan geçirdiği süre fazla çalışma olarak değerlendirilemez.

Deniz İş Kanunu'nun 28/3 maddesine göre, fiilen çalışılmış olmasına karşın,

- Geminin, gemide şahısların veya gemi hamulesinin selameti için kaptanın yapılmasını zaruri gördüğü işler,
- Gümrük, karantina ve sair sıhhi formaliteler dolayısıyla yerine getirilmesinde zorunluluk bulunan ilave işler,
- Gemi seyir halinde veya limanda iken gemide yaptırılan (yangın, gemiyi terk etme, denizde çatışma, denizden adam kurtarma ve savunma) talimleri fazla çalışma sayılmamaktadır.

Deniz İş Kanunu'nun 28 inci maddesinin son fıkrasına göre "Fazla saatlerle çalışmaları belgelemek üzere işveren veya işveren vekili noterden tasdikli ayrı bir defter tutmak zorundadır. Kanunun 26/3 maddesinde de "İşveren veya işveren vekilinin, gemi adamının vardiyalarını yemek ve dinlenme zamanlarını bir çizelge ile belirtmek ve bu çizelgeyi gemi adamlarının görebilecekleri bir yere asmak zorunda" olduğu belirtilmiştir.

4. GEMİ ADAMININ ARA DİNLENME SÜRESİ

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nda açık bir şekilde ara dinlenmesi düzenlenmemiştir. Gemi adamının fazla çalışma süresinin hesaplanmasında ara dinlenmesi süresinin düşülmesi gerekmektedir.

Bu sürelerin çalışma süresinden olup olmadığı da belirtilmemiştir. Ancak gemi adamının ara dinlenmelerinin çalışma süresinden sayılmayacağı 854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun 26 ncı maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarından çıkarılması mümkündür. Zira anılan düzenlemelerden 26 ncı maddenin ikinci fıkrasında, "işbaşında geçirilen sürenin" çalışma süresi sayılacağı, aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, "İşveren veya işveren vekilinin, gemi adamının vardiyalarını yemek ve dinlenme zamanlarını bir çizelge ile belirtmek ve bu çizelgeyi gemi adamlarının görebilecekleri bir yere asmak" olduğu belirtilmiştir. Buna göre, gemi adamına yemek ve dinlenme verilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.³

² Bektaş Kar, Deniz İş Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, sayfa 121

³ Bektaş Kar, Deniz İş Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, sayfa 122

Yüksek Mahkeme konuyla ilgili bir kararında, "...Davacı gemi adamının fazla çalışma yaptığı sabit olmakla birlikte hükme esas bilirkişi raporunda fazla çalışma süresinin hesabında ara dinlenme düşülmediği anlaşılmıştır. Bir işçinin devamlı olarak hiç ara dinlenme kullanmadan günlük 11,5 saat çalışması hayatın olağan akışına aykırıdır. Bu nedenle davacının çalışma süresinin en az 1,5 saat ara dinlenme düşülerek hesaplanması gerekirken ara dinlenme süresinin düşülmemesi hatalıdır."⁴ şeklinde hüküm kurmuştur.

5. GEMİ ADAMININ FAZLA ÇALIŞMA ÜCRETİ

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nun 28 inci maddesine göre, bu kanuna göre tespit edilmiş bulunan iş sürelerinin aşılması suretiyle yapılan çalışmalar, fazla saatlerde çalışma sayılır. Aynı maddenin ikinci fıkrasında yapılacak fazla çalışmanın her saatine ödenecek ücret normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarı %25 oranında artırılmak suretiyle bulunacak miktardan az olamayacağı düzenlenmiştir.

Yüksek Mahkeme konuyla ilgili bir kararında, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 402 nci maddesinde fazla mesai alacağının % 50 zamlı hesaplanacağı düzenlenmişse de, Deniz İş Kanunu kapsamında deniz taşıma işlerinde çalışan işçilere Deniz İş Kanunu hükümlerinin genel kanun niteliğindeki Türk Borçlar Kanunu karşısında uygulanma önceliği vardır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 180 sayılı sözleşmesine ek olarak çıkarılmış olan 187 sayılı tavsiye kararının "Gemi Adamlarının Ücretleri" başlıklı 2 nci bölümünün 3 üncü maddesinin c bendinde fazla çalışmanın saat başına ödenecek temel ücretin 1,25'inden az olmamak üzere yasal düzenlemeler veya toplu sözleşmelerle belirleneceği belirtilmiştir. Deniz İş Kanunu'nun yukarıda belirtilen hükmü uluslararası düzenlemelere de uygun düşmektedir. Buna göre hesaplama %25 zamlı ücretle yapılmalıdır."⁵ şeklinde hüküm kurmuştur.

Aynı 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine tabi iş sözleşmelerinde olduğu gibi taraflar arasında imzalanan deniz iş sözleşmesinde de fazla mesai ücretlerinin temel ücret içinde olduğuna ilişkin hüküm bulunabilmektedir. Yüksek mahkeme bu hükmün geçerli olduğunu kabul etmektedir.

Yüksek Mahkeme konuyla ilgili olarak, "Bu hükmün geçerli olduğu dikkate alınarak fazla mesai hesabı yapılması gerektiğine ancak bu hesaplamada 4857 sayılı İş Kanunu'ndaki 270 saat sınırlamasının Deniz İş Kanunu kapsamında çalışan davacı gemi adamına uygulanma imkanı olmadığı, burada temel sınır olarak Uluslararası Çalışma Örgütü 180 sayılı sözleşmesi ile 99/63 sayılı Avrupa Birliği Yönergesinin öngördüğü, azami çalışma süresi günde 14, haftada 72 saati geçemez esasının kabul edilmesi ve 7 günü dahil 72 saate kadar olan çalışmada 48 saatten 72 saate kadar olan fazla çalışma ücretinin, asıl ücrete dahil olduğunun kabul edilmesi gerektiği gözden kaçırılmamalıdır. Davacı gemi adamının sözleşme dönemindeki çalışmasında haftalık 72 saati geçen kısım var ise fazla mesai ücretinin ayrıca hesaplanıp hüküm altına alınması gereklidir."⁶ şeklinde hüküm kurmuştur.

Gemi adamının fazla çalışma karşılığı ücreti, fazla çalışmanın yapıldığı tarihteki çıplak saat ücreti üzerinden hesaplanmalıdır.

⁴ Y..HD.03.03.2011 gün ve 2009/5204 E.,2011/925 K.

⁵ Y.9.HD. E.2021/7105, K.2021/11870, T.15.09.2021

⁶ Y.9.HD. E.2021/7105, K.2021/11870, T.15.09.2021

6.SONUÇ

Deniz İş Kanunu'nun 26/1 maddesine göre, genel bakımdan iş süresi, günde 8 ve haftada 48 saattir. Bu süre haftanın iş günlerine eşit olarak bölünmek suretiyle uygulanır.

Deniz İş Kanunu'nun 26/2 maddesine göre iş süresi, gemi adamının işbaşında çalıştığı ve vardiya tuttuğu süredir.

Deniz İş Kanunu'nun 28/1 maddesine göre, Deniz İş Kanunu'na göre tespit edilmiş bulunan iş sürelerinin aşılması suretiyle yapılan çalışmalar, fazla saatlerde çalışma sayılır.

Deniz İş Kanunu kapsamında çalışan gemi adamı için fazla çalışma yapması için bir onay veya rıza aranmamaktadır.

Gemi adamının işvereni, herhangi bir nedene dayanmak zorunda olmaksızın gemi adamına fazla çalışma yaptırabilir.

Deniz İş Kanunu kapsamında çalışan gemi adamının iş başında çalıştığı veya vardiya tuttuğu süreler, günlük 8 veya haftalık 48 saati aştığı takdirde gemi adamının fazla çalışma yaptığı ortaya çıkar.

854 sayılı Deniz İş Kanunu'nda açık bir şekilde ara dinlenmesi düzenlenmemiştir. Gemi adamının fazla çalışma süresinin hesaplanmasında ara dinlenmesi süresinin düşülmesi gerekmektedir.

Deniz İş Kanunu'nun 28 nci maddesinin son fıkrasına göre "Fazla saatlerle çalışmaları belgelemek üzere işveren veya işveren vekili noterden tasdikli ayrı bir defter tutmak zorundadır. Kanunun 26 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında ise "İşveren veya işveren vekilinin, gemi adamının vardiyalarını yemek ve dinlenme zamanlarını bir çizelge ile belirtmek ve bu çizelgeyi gemi adamlarının görebilecekleri bir yere asmak zorunda" olduğu belirtilmiştir.

Gemi adamına yapılacak fazla çalışmanın her saatine ödenecek ücret normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarı % 25 oranında artırılmak suretiyle bulunacak miktardan az olamaz.

Gemi adamının fazla çalışma ücreti, fazla çalışmanın yapıldığı tarihteki çıplak saat ücreti üzerinden hesaplanmalıdır.

Yüksek Mahkeme gemi adamı ile işvereni arasında imzalanan deniz iş sözleşmesinde fazla mesai ücretlerinin temel ücret içinde olduğuna ilişkin hükümlere geçerlilik tanımaktadır.

Yüksek Mahkeme tarafından, gemi adamının fazla çalışma ücreti içinde olmak üzere ücretinin belirlenmesi halinde, azami çalışma süresi günde 14, haftada 72 saati geçemez esasına konularak, haftanın 7 günü dahil 72 saate kadar olan çalışmada 48 saatten 72 saatte kadar olan fazla çalışma ücretinin, asıl ücrete dahil olduğu, 72 saatin üzerinde olan çalışmaların ise fazla çalışma hükümlerine tabi olacağı kabul edilmektedir.

BARIŞ ERDEM DANIŞMANLIK İŞ HUKUKU EKİBİ

